

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»

Навчально-науковий інститут денної освіти

Кафедра правознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідуюча (начальник) кафедри

проф. Г. В. Лаврик

«29» серпня 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«Філософія права»

Освітня програма/ спеціалізація	«Право» <i>(назва)</i>
Спеціальність	081 Право <i>(код, назва спеціальності)</i>
Галузь знань	08 Право <i>(код, назва галузі знань)</i>
Ступінь вищої освіти	бакалавр <i>(бакалавр, магістр, доктор філософії)</i>

Робоча програма навчальної дисципліни «Філософія права» схвалена та рекомендована до використання в освітньому процесі на засіданні кафедри, протокол від «29» серпня 2022 року № 1

ПОЛТАВА – 2022

Укладач:

Орел В.А., старший викладач кафедри правознавства Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-професійної програми «Право»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 081 «Право»

к. ю. н., доцент

 О.О. Кульчій

ЗМІСТ

Розділ 1.	Опис навчальної дисципліни	4
Розділ 2.	Перелік компетентностей та програмних результатів навчання	5
Розділ 3.	Програма навчальної дисципліни	8
Розділ 4.	Тематичний план навчальної дисципліни	26
Розділ 5.	Оцінювання результатів навчання	53
Розділ 6.	Інформаційні джерела	57
Розділ 7.	Програмне забезпечення навчальної дисципліни	61

Розділ 1. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1. Опис навчальної дисципліни «Філософія права»

Місце в структурно-логічній схемі підготовки	<i>Пререквізити:</i> теорія держави і права, основи наукових досліджень, юридична деонтологія, міжнародне публічне право, юридична логіка. <i>Постреквізити:</i> -.
Мова викладання	Українська мова
Статус дисципліни – обов’язкова	
Курс/семестр вивчення	денна – 4/2; заочна – 4/2; дистанційна – 5/1
Кількість кредитів ЄКТС/кількість модулів	Кількість кредитів за ЄКТС – 3 / 2 модулі
Денна форма навчання:	
Кількість годин:	
– загальна кількість: 1 семестр – ; 2 семестр – 90	
– лекції: 1 семестр – ; 2 семестр – 18	
– семінарські заняття: 1 семестр – ; 2 семестр – 14	
– самостійна робота: 1 семестр – ; 2 семестр – 58	
– вид підсумкового контролю:	
1 семестр – ; 2 семестр – екзамен	
Заочна форма навчання:	
Кількість годин:	
– загальна кількість: 1 семестр – ; 2 семестр – 90	
– лекції: 1 семестр – ; 2 семестр – 4	
– семінарські заняття: 1 семестр – ; 2 семестр – 2	
– самостійна робота: 1 семестр – ; 2 семестр – 84	
– вид підсумкового контролю:	
1 семестр – ; 2 семестр – екзамен	
Дистанційна форма навчання	
Кількість годин:	
– загальна кількість: 1 семестр – ; 2 семестр – 90	
– лекції: 1 семестр – ; 2 семестр – 2	
– семінарські заняття: 1 семестр – ; 2 семестр – 2	
– самостійна робота: 1 семестр – ; 2 семестр – 86	
– вид підсумкового контролю: 1 семестр – ; 2 семестр – екзамен.	

Розділ 2. Перелік компетентностей та програмних результатів навчання

Предметом навчальної дисципліни є світоглядна (ідеальна) форма пізнання права, розуміння і утвердження його сенсу, цінності і значення в житті окремої особи і суспільства в цілому, співвідношення філософсько-правового осмислення права з іншими підходами до його осягнення.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Філософія права» є формування розуміння щодо природи закону та права, цінностей в праві та правових цінностей, розвиток правового світогляду та правової культури.

Таблиця 2. Перелік компетентностей, які забезпечує навчальна дисципліна «Філософія права», програмні результати навчання

№ з/п	Компетентності, якими повинен оволодіти студент	Програмні результати навчання
<i>Загальні компетентності</i>		
1.	ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	РН 1. Визначити переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.
2.	ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним.	РН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.
3.	ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).	РН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.
4.	ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	РН 18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.
5.	ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.	

№ з/п	Компетентності, якими повинен оволодіти студент	Програмні результати навчання
6.	ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	
7.	ЗК14. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.	
<i>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності</i>		
8.	СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.	РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.
9.	СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.	
10.	СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.	РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.
11.	СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.	
12.	СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.	РН 2. Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.
13.	СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.	
14.	ДСК 17. Знання, розуміння та цінування плюралістичності	ДРН 23. Виявляти знання, розуміння та цінування спорідненості

№ з/п	Компетентності, якими повинен оволодіти студент	Програмні результати навчання
	світоглядних і теоретико-методологічних засад досягнення стійких позитивних змін національного та міжнародного правопорядку.	більшості правових систем сучасності, а також доктрин, принципів, інститутів і процедур, застосування яких є важливим для захисту людської гідності і свободи, пріоритетів національного суверенітету та незворотності європейського курсу України.

Розділ 3. Програма навчальної дисципліни

Програму навчальної дисципліни
«Філософія права» обговорено і
схвалено на засіданні кафедри правознавства.
Протокол засідання кафедри від «29» серпня 2022 року № 1.

Програмний зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. ЗМІСТ І ПРИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА, ЇЇ МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК

Розділ 1. Зміст і призначення філософії права

Тема 1. Право та пошук його філософського сенсу

Визначення філософії. Виникнення філософії. Філософія і право. Особливості сучасного розуміння філософії. Роль філософії в сучасному житті суспільства. Особливості філософського підходу до світу. Особливості філософського пояснення світу. Призначення філософії.

Специфіка філософського осмислення соціально-культурних феноменів. Право як засіб гармонізації суспільних відносин, його вольовий та імперативний характер. Одвічна сутність права – забезпечення і захист людської свободи, справедливості, рівності, визначення їхніх можливостей і гарантій. Філософсько-світоглядний сенс права та його роль у формуванні свободи особи та почуття відповідальності. Духовні основи та метасоціальний зміст права. Мета права та його доцільність як світоглядні проблеми. Філософський та юридичний аспекти права, їх спільність, відмінність і особливості. Особливості філософського підходу до права порівняно з соціологічним, психологічним тощо. Сучасний стан викладання філософії права на юридичних факультетах університетів.

Історичні типи філософії права. Антична філософія права. Фюзис (логос) і номос: у пошуках справедливості. Демокріт. Софісти. Сократ. Платон. Аристотель. Епікур. Стоїки. Цицерон. Римські юристи.

Філософія права доби Середньовіччя: метафізичні передумови християнського світорозуміння; особливості поглядів А. Аврелія; право і закон Т. Аквінського. Середньовічні юристи.

Філософія права Нового часу та епохи Просвітництва: Г. Гроцій, Т. Гоббс, Дж. Локк, Б. Спіноза, Г. Лейбніц, Ш. Монтеск'є, Ж.Ж. Руссо, К. Гельвецій.

Філософсько-правові вчення в західній Європі кінця XVIII – середини XIX ст. Етико-правові ідеї філософії І. Канта. Види імперативів. Категоричний імператив. Філософія права Г. Гегеля: абстрактне право, мораль, моральність. Історична школа права (Г. Гуго, К. Савін'ї, Г. Пухта). Марксистська філософія права (К. Макс, Ф. Енгельс).

Філософія права у XX ст.: загальна характеристика та основні концепції. Неокантіанські концепції філософії права (Г. Радбрух, П. Новгородцев та ін.). Неогегельянські концепції філософії права (Ф. Джентиле, Б. Чичерін). Чисте вчення про право Г. Кельзена. Концепції «відродженого» природного права. Екзистенціальна філософія права. Онтологічна концепція права Р. Марчича. Неопозитивістська концепція права Г. Харта. Пізнавально-критична теорія права (неопозитивізм О. Вайнбергера, П. Колера, П. Штрассера та М. Прішинга). Північноамериканська філософсько-правова думка (Л. Фуллер) Ліберальні концепції (Дж. Роулс, Р. Дворкін.). Феноменологічний підхід до права (Е. Гуссерль, Г. Фабр). Герменевтика права (Х. Гадамер, П. Рікер). Комунікативне обґрунтування права і справедливості (Ю. Габермас, К.-О. Апель, О. Гьофе).

Загальна характеристика сучасної філософії права. Зародження філософсько-правової думки в Україні (Г. Сковорода, П. Юркевич, М. Драгоманов, Б. Кістяківський, І. Франко). Філософія права в Україні: генеза та сучасний стан.

Тема 2. Предмет, завдання, сутність філософії права

Філософія права як світогляд, наука та навчальна дисципліна. Історичний характер становлення і формування філософії права як міждисциплінарної галузі наукового знання. Розробка філософії права як наукової теорії. Допарадигмальний стан становлення філософії права.

Об'єкт філософії права. Генеза предмету філософії права. Предмет філософії права: онтологічний, антропологічний, епі-

стеміологічний, метафізичний, історико-логічний аспекти. Концептуальні підвалини філософії права. Основні питання філософії права. Підходи до розуміння філософії права.

Сутність філософії права. Коло проблем, що складають зміст філософсько-правової рефлексії: сутність права, метафізика і діалектика права, взаємовідношення держави, особистості та права, механізм забезпечення прав людини та предмет філософії права в історичному розвитку.

Види обґрунтування права (міфологічне, релігійне, філософське). Філософське обґрунтування права (категоріальне, концептуальне, доказове, методологічне).

Система зв'язків філософії права з іншими філософськими та юридичними дисциплінами. Структура філософії права (онтологія права, антропологія права, гносеологія права, аксіологія права, прикладний розділ). Світоглядна, методологічна, гносеологічна, аксіологічна, виховна та інші функції філософії права. Місце філософії права в системі соціогуманітарного знання та юридичної освіти. Співвідношення предметів філософії права, загальної теорії права та соціології права.

Фундаменталізація юридичної освіти як важливе завдання курсу філософії права. Значення філософії права для правотворчої, правозастосовчої, правоохоронної та правоосвітньої діяльності.

Розділ 2. Методологія та інструментарій філософії права

Тема 3. Методологія та інструментарій філософії права

Історія становлення філософсько-правової методології та сучасний стан досліджень в галузі філософії права в Україні та світі. Методологія правового пізнання та осмислення права. Структура методології філософії права (парадигми, концепти, концептуальні ідеї та моделі, методологічні принципи, методи). Ієрархія методів та підходів до вивчення права: філософсько-світоглядний підхід, загальнонаукові та спеціальні методи. Можливості застосування методів інших наук в юриспруденції.

Методологія філософії права та її рівні. Поліметодологізм як сучасна тенденція розвитку методології філософсько-правового знання (метафізика, діалектика, структуралізм, екзистенціалізм,

феноменологія, герменевтика, психоаналіз, натурфілософія та інші методологічні засади філософсько-правового дискурсу).

Співвідношення натурфілософського, синергетичного, метафізичного та діалектичного методів у пізнанні права. Закони і категорії діалектики в праві. Сутність і явище в праві. Правова необхідність і випадковість. Можливість і дійсність, частина і ціле, кількість, якість і міра в праві. Зміст і форма права. Буття права в часовому та просторовому вимірі. Суперечність і гармонія, заперечення в розвитку права. Загальний зв'язок і розвиток – основні принципи діалектики права. Всезагальний зв'язок та взаємодія у праві. Генеза права. Принцип історизму в праві. Причинність та цілепокладання в праві. Системність у правових відносинах і в правовій діяльності. Проблеми сучасного національного праворозуміння та конституційного будівництва.

Філософський раціоналізм (онтологічний, гносеологічний, етичний) у поєднанні з філософсько-антропологічними пошуками як універсальна методологічна основа правознавства. Класичний, неklasичний та постнеklasичний тип наукової раціональності. Феноменологія як методологія філософських досліджень права. Екзистенційний підхід до визначення сутності права. Правова герменевтика як застосування у сфері права екзистенціально-феноменологічної герменевтики. Герменевтичне дослідження природного права. Спосіб знаходження відмінності між правом і законом в герменевтичній концепції. Співвідношення розуміння і пояснення. Комунікативний метод дослідження права. Інформаційний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-праксеологічний аспекти комунікації. Психоаналіз у праві. Теологічна інтерпретація природного права. Християнська антропологія – методологія теологічного природного права. Проблема колізії юридичної та релігійної норми. Натурфілософський підхід до права. “Людське” право як конкретизація всезагальних (космічних) законів.

Обмеженість нормативістської номометодології радянського правознавства. Поліметодологізм як сучасна тенденція розвитку методології філософсько-правового знання. Принцип взаємодоповнюваності методів. Сучасний теоретико-правовий дискурс і інтегративна юриспруденція.

Методологічні джерела сучасного європейського права: давньогрецька філософія права, римське позитивне право і християнська етика.

Філософсько-світоглядні основи багатоманітності визначень права. Поняття типу праворозуміння. Основні типи праворозуміння (легістський, природно-правовий (юснатуралістичний), лібертарно-юридичний). Класичні, неklasичні та постнеklasичні методи правопізнання. Способи обґрунтування права: об'єктивізм, суб'єктивізм, інтерсуб'єктивність. Відмінність витоків права та підходів до його тлумачення в юридико-позитивістській та природно-правовій доктрині.

Становлення та розвиток природно-правового мислення. Поняття природного права в історичному розвитку. Поняття та різновиди юснатуралізму. Класичні теорії та сучасні концепції природного права.

Історичні умови, теоретичні джерела та етапи формування і розвитку філософії позитивізму. Гносеологічний зв'язок форми філософського позитивізму з історичним розвитком юридичного позитивізму. Становлення юридичного позитивізму, його соціально-економічні та ідеологічні джерела, діалог з теоретиками природного права та історичної школи права. Визначальні теоретичні принципи юридичного позитивізму. Право як утворення держави, сукупність державно-владних примусових норм. Типи юридичного позитивізму (легізм, нормативізм, етатизм). Зміст і специфіка соціологічного позитивізму. Необхідність та взаємодія юснатуралістичної, натурфілософської, герменевтичної та позитивістської методології в юриспруденції.

МОДУЛЬ 2. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА ТА ЇЇ ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ

Розділ 3. Правова онтологія. Право як феномен культурно-цивілізаційного процесу

Тема 4. Правова онтологія

Особливості і завдання філософської онтології. Специфіка правової онтології в порівнянні з філософською онтологією. Зміст правової онтології, її місце в системі філософії права.

Право, правовідносини, правосвідомість на різних етапах історичного процесу. Рівні та форми проявів буття (буття приро-

ди, буття людини, буття духовного, буття соціального). Особливості взаємодії і відносна самостійність правосвідомості та суспільного буття. Буття соціуму і буття права. Буття права в контексті легістського, юснатуралістського та лібертарно-юридичного праворозуміння.

Питання походження та форми існування права. Часове та просторове буття права. Життєвий світ. Єдність у праві минулого, сучасного, майбутнього.

Онтологічні основи соціально-правової реальності. Правова реальність як форма здійснення ідеї права. Структура ідеї права. Правова дійсність як єдність сутності та функціонування права. Співвідношення реального і формального у праві. Природне і позитивне право як основні елементи правової реальності: варіанти співвідношення.

Форми буття права: ідея права, закон, правове життя. Ідея права, норма права та правове життя як рівні правової реальності. Структура та елементи правової реальності (форми існування права). Свобода, справедливість, рівність як основні характеристики змісту ідеї права. Право як: закон, припис, норма. Співвідношення права і закону як проблема правової онтології. Протиправний закон і не правове законодавство як ігнорування ідеалу свободи, рівності, справедливості.

Правосвідомість: сутність, структура і функції. Інституційна і неінституційна форми буття правосвідомості. Рівні правосвідомості. Суб'єкти правосвідомості. Універсально-цивілізаційне і специфічно-культурне у правосвідомості. Правовий менталітет.

Тема 5. Інституційний вимір права. Право як явище цивілізації і культури

Духовні, культурологічні, економічні та соціальні передумови виникнення і становлення права. Право як феномен культури. Світоглядна, аксіологічна, регулятивна та цивілізаційна функції права. Місце та роль права в становленні цивілізації. Розмаїття цивілізацій та відповідних правових систем. Релігійно-правові системи в культурно-історичному процесі.

Право як явище цивілізації та культури. Світоглядні основи правової традиції й інновації. Національне й універсальне в праві. Правовий плюралізм як соціокультурний феномен. Інституційна і неінституційна форми буття правосвідомості.

Система суспільних відносин як предмет права та законодавства. Фактори впливу та генеза права в культурно-історичному процесі. Свобода особистості важлива умова існування права. Мораль, моральність – одна з передумов виникнення права. Мораль як джерело права.

Правова, моральна, економічна субстанційність держави і права. Взаємозв'язок права як міри свободи окремих індивідів, родини, громади, громадянського суспільства та як міри свободи державно-організованого народу. Можливість і дійсність реалізації права в межах держави.

Компроміс як необхідний елемент законотворчості. Законодавство як результат компромісу між різними соціальними силами суспільства. Національний, стратний, кастовий, класовий елемент у законодавстві. Майбутнє цивілізації та права.

Філософські проблеми права і влади. Соціально-історична сутність управління і влади та їх функцій. Поняття влади. Роль права в легітимації влади. Філософсько-правовий вимір влади. Співвідношення влади і права. Право як політична справедливість та обмежувач влади.

Республіканська і монархічна правосвідомість. Фашизм і диктатура: світоглядні основи та специфіка інституційного співвідношення права. Демократія і бюрократія. Проблема встановлення суспільного контролю над управлінською діяльністю.

Криза влади та її правові наслідки. Правова реформа в пост-тоталітарному суспільстві. Філософсько-світоглядні основи заперечення влади і держави. Філософсько-правовий погляд на суд як інституцію та владу.

Мова і право. Юридична герменевтика.

Розділ 4. Правова гносеологія: парадигма, доктрина, істина в праві

Тема 6. Правова гносеологія

Поняття правової гносеології, її роль у вирішенні філософських та теоретико-правових проблем. Гносеологізація провідних філософських напрямів як основна причина гносеологізації філософсько-правових концепцій сучасності. Особливості предметного поля правової гносеології: аналіз різних підходів щодо

вирішення проблеми. Сутність гносеологічного та епістемологічного аспекту філософсько-правових досліджень.

Основні проблеми правової гносеології. Специфіка права як об'єкта теоретичного дослідження. Проблема теорії пізнання в історії філософії. Соціально-історичні аспекти пізнання права.

Загальносоціальні та національні особливості пізнання права. Основні етапи, рівні та методи пізнання у праві. Елементи гносеологічної структури права. Рівні гносеології права: загальноправовий, міжнародний, галузевий. Пізнавальні процеси у правотворчості.

Парадигма як основа правової теорії. Парадигма – сукупність сталих загальнозначущих правил, теорій, методів, схем наукової діяльності, що передбачає єдність у тлумаченні юридичної теорії, в організації емпіричних досліджень та інтерпретації її результатів. Парадигма права у класичній філософії права. Класична європейська юриспруденція про ідею права, її філософське обґрунтування, об'єктивний характер, феноменологічну даність, про постійні та змінювані елементи права. Традиційна парадигма в радянському праві, її критика у вітчизняній та зарубіжній літературі. Перегляд філософсько-методологічної парадигми у сучасному праворозумінні.

Політико-правова доктрина як основа філософії права. Українська політико-правова доктрина як різновид європейської. Офіційна радянська політико-правова доктрина і наслідки її перегляду для національного вчення про праворозуміння, нормоутворення та нормозастосування.

Праворозуміння та його види.

Тема 7. Істина в праві. Філософія правопорушення і покарання

Філософсько-методологічна рефлексія поняття істини в праві. Категорія істини як центральна категорія правової гносеології. Концепції істини. Класичний та сучасний підходи. Істина в праві та правова істина. Проблема істини в галузі правотворчості. Основні аспекти істинності норми права. Цілі правового пізнання. Гносеологічні принципи права. Необхідність відповідності юридичної норми правовій реальності як суцільній, так і належній, оптимальному шляху гармонізації суспільних відносин, особливостям даного історичного етапу розвитку суспільс-

тва, уявленням народу про свободу, рівність, відповідальність, справедливість. Дескриптивний та прескриптивний аспекти юридичної норми. Внутрішня та зовнішня істинність норми права.

Правова практика як критерій правової істини. Встановлення істини як мета правозастосовчої діяльності. Оптимізація пізнання істини у справі як мета кримінально-процесуального права. Гносеологічний аспект основних принципів кримінального процесу – всебічного, повного та об'єктивного дослідження обставин справи, неупередженості слідства, суду, суворого дотримання прав і законних інтересів учасників кримінального процесу, принципу рівності та змагальності сторін, гласності діяльності суду, презумпції невинуватості тощо.

Розслідування злочину як різновид пізнавального процесу (переважно на епістемологічному рівні). Необхідність точного з'ясування обставин справи. Доказовий характер пізнання в ході розслідування. Криміналістична, слідча версія та наукова гіпотеза. Особливості пізнання під час розслідування злочину порівняно з науковим пізнанням.

Поняття, моделі та види юридичної аргументації. Поняття та особливості судової аргументації. Правила юридичної аргументації під час правозастосування.

Кваліфікація злочину як встановлення істини. Судове доказування та встановлення істини в суді. Винесення вироку з точки зору досягнення істини.

Предмет філософії правопорушення. Онтологія правопорушення. Філософсько-правовий аспект дослідження правопорушення: як кримінально-правового феномену, багатовимірного соціального явища в широкому контексті культурноцивілізаційного процесу. Антиномічний підхід до проблеми правопорушення. Розуміння правопорушення у різних типах праворозуміння. Правопорушення як діяльність, що заперечує природні права людини і викликає небезпечні наслідки як для неї самої, так і для суспільства в руслі юснатуралістичної традиції. Правопорушення приписів держави, закону, безвідносно до того, який він за змістом – правовий чи ні з позиції легістського праворозуміння.

Філософсько-кримінальні підходи до системи покарань. Покарання, примус, превенція і медіація у сфері каральних практик

сучасності. Право покарання. Внутрішній зв'язок правопорушення і покарання. Онтологічна тотожність їх характеристик. Гносеологічна природа інтерпретації покарання в різних концепціях права. Ідея покарання в типах праворозуміння. Покарання і втілення цінності закону з позицій позитивізму. Покарання як засіб відновлення справедливості, як віддачі рівним за рівне в природноправовому право розумінні. Покарання як сублімована енергія суспільства в психоаналітичних концепціях права. Покарання як воля Бога, як його санкція за несправедне життя в теологічних концепціях права. Соціально-правовий аспект покарання. Покарання як правова форма реалізації справедливості. Соціальний аспект антиномії покарання: захист суспільства від злочинності і одночасна ініціація її інститутом покарання. Санкція як причина злочинності. Покарання як соціальне регулювання і як самопокарання. Визначення мети покарання в Кримінальному Кодексі України. Генеза інституту покарання. Концепт справедливого покарання у контексті філософії Просвітництва. Вчення І.Канта про смертну кару. Вчення Ч. Беккарія про смертну кару, її неефективність і невиправданість. Вчення Г. Гегеля про злочин як заперечення права. Суперечлива природа інституту смертної кари. Проблема смертної кари в сучасній Україні. Покарання і прощення. Покарання і каяття. Каяття і прощення як умови. Позбавлення волі як тип покарання. Протилежність мети ув'язнення та її наслідків. В'язниця як школа злочинності. Основні види інституту ув'язнення. Проблема смертної кари. Покарання, покаюння і прощення. Необхідність покарань як умова існування правової системи.

Філософсько-правові проблеми самогубства та евтаназії. Філософські питання відповідальності за сепаратизм і тероризм. Проблеми гуманізації покарання на сучасному етапі.

Розділ 5. Правова аксіологія. Ціннісний вимір права та система правових цінностей

Тема 8. Правова аксіологія

Сутність та основні етапи розвитку філософської аксіології, її зв'язок з правовою аксіологією. Цінність як центральне поняття філософської аксіології. Основний критерій цінності.

Суб'єктивна сторона і об'єктивний характер цінності. Право як цінність. Ціннісні основи права.

Правова аксіологія: історія виникнення, основні поняття та принципи. Основні типи сучасних аксіологічних концепцій, їхній вплив на розуміння природи права: 1) аксіологічний онтологізм і трансценденталізм; 2) аксіологічний плюралізм і релятивізм; 3) напрямок "помірного релятивізму цінностей". Право і мораль.

Потреба людини у гідному житті. Аксіологічний аспект гідності. Прагнення людини до захисту власної гідності як прояв її духовної природи.

Власність як похідна прагнення до життя. Прагнення людини до власності як прояв її тілесної природи. Основні форми власності. Власність і право власності, приватна власність і право приватної власності як категорії аксіології права.

Свобода як цінність, що впливає з гідності. Право як форма свободи. Свобода «юридична» і «фактична». Свобода «внутрішня» та «зовнішня». Свобода «від» (негативна свобода) і свобода «для» (позитивна свобода). Основні концепції свободи та їх соціальне підґрунтя. Натурфілософське і анархічне трактування свободи. Свобода як можливість вибору. Свобода як пізнана необхідність. Свобода і відповідальність, діалектичні зв'язки між ними. Правові методи утвердження свободи і відповідальності у житті суспільства.

Справедливість і рівність як категорії правової аксіології. Структура і властивості справедливості. Історія та сучасні концепції справедливості. Антиномії справедливості й антиномії права. Норма права і проблема належно-ідеального. Процедура оцінювання права. Належне і норма права в неокантіанстві та нормативізмі. Загальне благо як моральна і правова цінність. Ціннісні орієнтації особистості як найважливіші елементи її внутрішньої структури. Правовий ідеал.

Поняття про інструментальну (службову) цінність права. Власна цінність права як методу цивілізованого вирішення конфліктів у суспільстві.

Класифікація цінностей у політико-правовій галузі. Індивідуалістсько-конкурентні, групово-кооперативні, колективістські та корпоративні цінності.

Тема 9. Філософський зміст і обґрунтування прав людини

Людина – головна цінність суспільства. Загальнолюдські цінності як цілі права. Життя, гідність, власність, свобода, рівність, справедливість як загальнолюдські та правові цінності. Система цінностей та їх відображення у праві. Людське життя як цінність. Діалектика життя окремої людини та існування суспільства загалом.

Феномен прав людини. Права людини як вид прав. Негативні свободи («status negativus»), позитивні права участі («status activus») і соціальні права («status positivus»). Ліберальний і соціалістичний підходи до розуміння феномену прав людини. Права людини як моральні права або як юридичні права. Природні і позитивні права. Природні права і права людини. Поняття і ознаки прав людини. Структура прав людини. Носії, адресати і зміст прав людини. Типи прав людини: вимоги, свободи, повноваження, імунітети (В. Гофельд). Права людини і права громадянина. Права і обов'язки як два модулі права. «Вродженість», «священність» і «невідчужуваність» прав людини.

Обґрунтування ідеї прав людини. Існування прав людини: теоретичне і практичне значення питання. Чи можливе обґрунтування прав людини: скептичний і нескептичний підходи. Скепсис щодо існування прав людини (І. Бентам, А. Макінтайр). Підходи до обґрунтування прав людини: абсолютне обґрунтування (К.-О. Апель, А. Гевірт, О. Гьоффе) та відносне обґрунтування (Дж. Ролз, Ю. Габермас, Р. Алексі). Антропологічна основа прав людини: людська гідність, біологічна природа, автономія особистості, раціональність? Обґрунтування прав людини з позицій максимальної і мінімальної антропології. Права людини як взаємне забезпечення дієздатності. Моральний підхід до обґрунтування прав людини через «трансцендентальний обмін» (О. Гьоффе). Права людини як основа права. Суверенітет народу і права людини як принципи легітимачії правопорядку (Ю. Габермас). Релігійний, соціо-біологічний, інтуїтивістський, консенсусний, інструментальний, культурний підходи до обґрунтування прав людини. Експлікативно-екзистенціальне обґрунтування прав людини (Р. Алексі). Чи потрібне обґрунтування прав людини: прогресивний і регресивний маршрут думки (П. Рікбор).

Свобода людини та її межі. Свобода як цінність. Свобода зовнішня і внутрішня. Фактична і юридична свобода. Свобода позитивна і негативна (І. Берлін). Людина як свобода. Свобода як умова можливості і причина необхідності прав людини. Суб'єктивне право і його межі: класичний лібералізм (принцип шкоди), патерналізм і юридичний моралізм. Фундаментальне право на свободу і похідне право бути вільним від неправомірно мотивованого законодавства. Застосування базового права на свободу. Чи існує абсолютна свобода? Чи існують абсолютні права? Межі свободи і межі прав людини. Конфлікти прав і способи їх вирішення.

Ідея рівності. Рівність як основа прав людини. Уявлення про рівність у різні історичні періоди. Теорії рівності і обґрунтування нерівності. Поняття можливості в концепції рівності. Егалітаризм і дистрибутивна рівність (Дж. Раз). Ідея моральної рівності. Ліберальна рівність. Рівність і необхідні відмінності. Рівність як базова цінність (Р. Дворкін). Соціальні і природні нерівності. Рівність юридична. Рівність формальна (рівність можливостей) і фактична (рівність результатів). Принципи диференціації і позитивної дискримінації. Свобода і рівність: конфлікт або компроміс? Економічна нерівність і нерівність статусів (У. Кімліка) у світлі концепції прав людини.

Справедливість і права людини. Справедливість як цінність. Права людини як основа справедливості. Свобода і справедливість. Справедливість і рівність. Справедливість і солідарність. Справедливість в умовах плюралізму: толерантність. Ідея глобальної справедливості.

Розділ 6. Правова антропологія. Особистість і право

Тема 10. Правова антропологія

Виникнення філософської антропології. Основні поняття і принципи антропології. Вплив філософської антропології на розвиток правової думки. Поняття правової антропології, її місце в системі філософії права. Специфіка правової антропології у порівнянні з філософською антропологією. Конституючі (основні) питання правової антропології. Антиномія: «образ людини» та «образ права».

Юридичні джерела антропології права. Філософсько-антропологічні джерела антропології права. Юридична антропологія в Україні: основні ідеї та підходи. Людина як правова істота. Філософсько-правова думка про правові характеристики людини.

Поняття особистості. Філософія про відносини між особистістю і суспільством. Природа людини і право. Антропологічні основи права. Концепція множинності сутності людини та її наслідки. Відособлення особистості від суспільства в процесі його розвитку як першоджерела права. Людиномірність права. Гуманізм як принцип права. Право крізь призму людських здібностей. «Індивід, індивідуальність, особистість»; «людина юридична»; «суб'єкт права». Сутність «людини юридичної». Право і воля людини як її влада над собою, своїми почуттєвими потягами та бажаннями. Структура особистості. Правовий суб'єкт.

Права людини як ресурс сучасного права. Співвідношення права людини і демократія. Злочини проти людяності як об'єкт сучасної філософії права. Механізми формування правової особистості. Правова соціалізація.

Філософія гендеру. Основи теорії гендеру. Філософське ставлення до гендерної злочинності.

Тема 11. Концепція природного права. Філософія прав людини

Теорія природного права як підґрунтя філософсько-правового розуміння прав людини. Поняття, сутність та структура прав людини. Права людини як нормативна форма взаємодії індивіда, суспільства і держави. Права і свободи людини і громадянина як досягнення розвитку людства. Інститут прав людини та його генеза в культурі. Три покоління прав: невідчужувані права людини, соціально-групові, державно-національні. Права людини як моральні критерії правопорядку. Статус прав людини як критерія легітимації правових інститутів. Права людини як засіб об'єктивації простору особистої автономії. Зміст "природних", "священних", "невідчужуваних" прав людини. Обґрунтування цінності прав людини.

Конституційне визнання особистості та людського життя як мета державної політики. Право як засіб досягнення рівності та справедливості. Свобода і юридична відповідальність: суспіль-

ний та індивідуальний виміри. Гуманізм і проблема покарання. Юридичний механізм забезпечення прав людини (Конституція, нормативні акти, юрисдикційні органи).

Межа влади держави над людиною. Поняття правової, світської та суспільної держави у класичній філософії права. Право громадянина на необхідний захист від держави у класичній філософії права. Право громадянина на необхідний захист від держави. Теорія суспільного договору. Держава, її інституції як менеджер найнятий громадянським суспільством та людиною.

Генезис ідеї прав людини. Міжкультурна схожість: ідея людської гідності і боротьби проти несправедливого панування як передісторія ідеї прав людини. Роль християнства у формуванні концепції прав людини. Права людини в ісламі. Права людини в буддизмі. Права людини в конфуціанстві.

Утвердження ідеї людської гідності в епоху Середньовіччя і Ренесансу.

Права людини в контексті юридичного світогляду Нового часу. Концепція прав людини у традиції природного права (Г. Гроцій, Т. Гоббс, Дж. Локк, Б. Спіноза, Ж.-Ж. Руссо, Ш. Монтеск'є, Т. Пейн). Концепція «суспільного договору» і права людини. Ідея автономії особистості і моральне обґрунтування прав людини. Моральна філософія Канта як важлива стадія формування ліберального підходу до прав людини. Деонтологічні та конвенціоналістські теорії прав людини. Ранні критики прав людини.

Основні підходи до прав в західній моральній, правовій і політичній філософії ХХ ст. Ю. Габермас, Г. Л. А. Гарт, Р. Дворкін, Р. Нозік, Дж. Раз, Дж. Ролз, Дж. Фейнберг, Дж. Фінніс, Лон Л. Фуллер про права.

Ідея прав людини у вітчизняній інтелектуальній традиції. С. Дністрянський, М. Драгоманов, Б. Кістяківський, П. Новгородцев, В. Соловійов, І. Франко, П. Юркевич про права.

Законодавче закріплення прав людини у міжнародно-правових актах та законодавстві окремих країн.

Теорія поколінь прав людини. Сучасний каталог прав людини.

Сучасний дискурс прав людини. Філософія прав людини у ХХІ ст. Основні підходи до обґрунтування прав людини і розу-

міння їх змісту у працях сучасних провідних теоретиків прав людини. Основні проблеми сучасної філософії прав людини.

Критика теорії і практики прав людини. Методологічне значення діалогу морального універсалізму і морального релятивізму для інтерпретації ідеї прав людини. Чому відбувається знецінення прав людини і чи можливо його зупинити? Причини скепсису відносно прав людини. Позитивістська інтерпретація прав людини (Г. Л. А. Харт, Дж. Раз, Є. Булігін). «Ліва» критика прав людини: марксизм (С. Жижек), реформістський соціалізм (Т. Маршалл), анти колоніалізм (Ф. Фанон). Права людини як фікція, заснована на фікції рівності. Критика прав людини як критика капіталізму. Несвобода вибору. Критика прав людини «справа»: комунітаризм (Ч. Тейлор, А. Макінтайр). Співвідношення права і блага. Критика прав людини як критика ліберального індивідуалізму. Феміністська критика прав людини (С. Бенхабіб). Постфемінізм. Мультикультуралізм як факт культурної різноманітності, як дискурс і як альтернатива ліберальному егалітаризму (Б. Парек, О. Радтке). Екологістська критика прав людини: від енвайронменталізму до радикального екологізму як антигуманістичної теорії. Права людини vs права природи (Г. Йонас). Незахідні підходи до прав людини. Регіональні декларації прав людини. «Азіатські цінності» і права людини. Ісламський підхід до прав людини. Права людини в політичній культурі Індії. Критика незахідних концепцій прав людини.

Проблема колективних прав людини. Права людини: колективні чи індивідуальні? Права «третього покоління» і відповідальність світової спільноти. Меншини в теорії і практиці прав людини. Поняття «дискримінації». Феномен рабства. Поняття «расизму». Неорасизм. Сучасна критика расизму (Ж. Бодрійяр, М. Фуко, У. Еко). Виникнення ідеї колективних прав як реакція на геноцид і масову дискримінацію за расовою, етнічною, конфесійною, статевою та іншими ознаками. Закріплення ідеї особливих прав групи на захист своїх інтересів і реалізацію специфічних прав. Групи з особливими правами. Критика групових прав: дискусія між «ліберальними індивідуалістами» і «ліберальними культуралістами» (В. Кімліка, Дж. Валдрон). Академічні, громадські і політичні дебати щодо мультикультуралізму. Історична пам'ять і права людини. Пам'ять і забуття. Толерантність, визнання, справедливість, розуміння, взаєморозуміння,

примирення і досвід прощення в контексті порушень колективних прав людини у XX–XXI ст.ст.

Права людини і права дитини. Сучасні дебати щодо окремих видів прав та їх класифікації. Права людини у світі, що глобалізується.

Насильство і права людини (порушення і захист прав людини).

Футурологія прав людини.

Тема 12. Громадянське суспільство як суб'єкт творення правової держави

Теорія «громадянського суспільства». Співвідношення громадянського суспільства та правової держави. Поняття перехідного суспільства. Філософське осмислення сучасного правового стану суспільства. Громадянське суспільство: сутність, основні характеристики і значення в історичному розвитку. Суб'єкти громадянського суспільства. Людина як елемент громадянського суспільства.

Ідея народного суверенітету. Громадянське суспільство як форма реалізації ідеї народного суверенітету. Взаємозв'язок і конкуренція народного і державного суверенітетів.

Правова держава: сутність, ознаки. Ідея правової держави в історії філософії права. Правова держава та громадянське суспільство: взаємозв'язок інститутів. Ідея соціальної держави. Співвідношення «правова» та «соціальна» держава і громадянське суспільство.

Правова культура. Значення правової культури в діяльності юриста. Співвідношення правової культури особи та держави. Правовий нігілізм. Роль правосвідомості та правової культури у формуванні правової держави. Проблема реалізації ідеї правової держави в сучасній Україні.

Розділ 4. Тематичний план навчальної дисципліни

Таблиця 4.1. Тематичний план навчальної дисципліни «Філософія права» для студентів денної форми навчання спеціальності 081 «Право» освітньо-професійна програма «Право»

№ з/п	Назва модулів, розділів і тем навчальної дисципліни	Кількість годин за видами занять			
		разом	аудиторні		позааудиторні
			лекції	семінарські	самостійна робота
1	2	3	4	5	6
Модуль 1. ЗМІСТ І ПРИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА, ЇЇ МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК					
<i>Розділ 1. Зміст і призначення філософії права</i>					
1.	Право та пошук його філософського сенсу	5	-	-	5
2.	Предмет, завдання, сутність філософії права	4	2	-	2
<i>Розділ 2. Методологія та інструментарій філософії права</i>					
3.	Методологія та інструментарій філософії права	6	2	2	2
Загалом		15	4	2	9
Модуль 2. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА ТА ЇЇ ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ					
<i>Розділ 3. Правова онтологія. Право як феномен культурно-цивілізаційного процесу</i>					
4.	Правова онтологія	7	2	-	5
5.	Інституційний вимір права. Право як явище цивілізації і культури	8	-	2	6
<i>Розділ 4. Правова гносеологія: парадигма, доктрина, істина в праві</i>					
6.	Правова гносеологія	8	2	-	6
7.	Істина в праві. Філософія правопорушення і покарання	9	2	2	5
<i>Розділ 5. Правова аксіологія. Ціннісний вимір права та система правових цінностей</i>					
8.	Правова аксіологія	9	2	2	5
9.	Філософський зміст і обґрунтування прав людини	8	-	2	6

1	2	3	4	5	6
<i>Розділ 6. Правова антропологія. Особистість і право</i>					
10.	Правова антропологія	9	2	2	5
11.	Концепція природного права. Філософія прав людини	9	2	2	5
12.	Громадянське суспільство як суб'єкт творення правової держави	8	2	-	6
Загалом		75	14	12	49
Разом із курсу:		90	18	14	58

Таблиця 4.2. Тематичний план навчальної дисципліни «Філософія права» для студентів заочної форми навчання спеціальності 081 «Право» освітньо-професійна програма «Право»

№ з/п	Назва розділу, модуля, теми	Кількість годин за видами занять			
		разом	аудиторні		позааудиторні
			лекцій	семінарські	самостійна робота
1	2	3	4	5	6
Модуль 1. ЗМІСТ І ПРИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА, ЇЇ МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК					
<i>Розділ 1. Зміст і призначення філософії права</i>					
1.	Право та пошук його філософського сенсу	4	-	-	4
2.	Предмет, завдання, сутність філософії права	5	2	-	3
<i>Розділ 2. Методологія та інструментарій філософії права</i>					
3.	Методологія та інструментарій філософії права	6	-	-	6
	Загалом	15	2	-	13
Модуль 2. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА ТА ЇЇ ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ					
<i>Розділ 3. Правова онтологія. Право як феномен культурно-цивілізаційного процесу</i>					
4.	Правова онтологія	9	2	-	7
5.	Інституційний вимір права. Право як явище цивілізації і культури	8	-	-	8
<i>Розділ 4. Правова гносеологія: парадигма, доктрина, істина в праві</i>					
6.	Правова гносеологія	8	-	-	8
7.	Істина в праві. Філософія правопорушення і покарання	9	-	2	7
<i>Розділ 5. Правова аксіологія. Ціннісний вимір права та система правових цінностей</i>					
8.	Правова аксіологія	8	-	-	8
9.	Філософський зміст і обґрунтування прав людини	8	-	-	8
<i>Розділ 6. Правова антропологія. Особистість і право</i>					
10.	Правова антропологія	8	-	-	8

1	2	3	4	5	6
11.	Концепція природного права. Філософія прав людини	9	-	-	9
12.	Громадянське суспільство як суб'єкт творення правової держави	8	-	-	8
	Загалом	75	2	2	71
	Разом із курсу:	90	4	2	84

Таблиця 4.3. Тематичний план навчальної дисципліни «Філософія права» для студентів дистанційної форми навчання спеціальності 081 «Право» освітньо-професійна програма «Право»

№ з/п	Назва розділу, модуля, теми	Кількість годин за видами занять			
		разом	аудиторні		позааудиторні
			лекції	семінарські	самостійна робота
1	2	3	4	5	6
Модуль 1. ЗМІСТ І ПРИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА, ЇЇ МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК					
<i>Розділ 1. Зміст і призначення філософії права</i>					
1.	Право та пошук його філософського сенсу	4	-	-	4
2.	Предмет, завдання, сутність філософії права	5	2	-	3
<i>Розділ 2. Методологія та інструментарій філософії права</i>					
3.	Методологія та інструментарій філософії права	6	-	-	6
	Загалом	15	2	-	13
Модуль 2. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА ТА ЇЇ ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ					
<i>Розділ 3. Правова онтологія. Право як феномен культурно-цивілізаційного процесу</i>					
4.	Правова онтологія	9	-	-	9
5.	Інституційний вимір права. Право як явище цивілізації і культури	8	-	-	8
<i>Розділ 4. Правова гносеологія: парадигма, доктрина, істина в праві</i>					
6.	Правова гносеологія	8	-	-	8
7.	Істина в праві. Філософія правопорушення і покарання	9	-	2	7
<i>Розділ 5. Правова аксіологія. Ціннісний вимір права та система правових цінностей</i>					
8.	Правова аксіологія	8	-	-	8
9.	Філософський зміст і обґрунтування прав людини	8	-	-	8

1	2	3	4	5	6
<i>Розділ 6. Правова антропологія. Особистість і право</i>					
10.	Правова антропологія	8	-	-	8
11.	Концепція природного права. Філософія прав людини	9	-	-	9
12.	Громадянське суспільство як суб'єкт творення правової держави	8	-	-	8
Загалом		75	-	2	71
Разом із курсу:		90	2	2	86

Таблиця 4.4. Тематичний план навчальної дисципліни «Філософія права», яка викладається для студентів денної форми навчання спеціальності 081 «Право» освітньо-професійна програма «Право»

Назва теми (лекції) та питання теми (лекції)	Кількість годин	Назва теми та питання семінарського заняття	Кількість годин	Завдання самостійної роботи в розрізі тем	Кількість годин
1	2	3	4	5	6
Модуль 1. ЗМІСТ І ПРИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА, ЇЇ МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК					
Розділ 1. Зміст і призначення філософії права					
Тема 1. Право та пошук його філософського сенсу					
1. Історичні типи філософії права. 2. Дисциплінарний статус філософії права як науки. 3. Особливості філософії права як науки про граничні засади права.	-		-	Завдання для самоконтролю знань 1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту. 2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літературою¹ до теми та підготу-	5

¹ Тут і далі йдеться про **перелік джерел, основної та додаткової навчально-методичної літератури**, що розміщується в за-

1	2	3	4	5	6
				вати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті. 3. Виконати навчальні завдання ² .	
Тема 2. Предмет, завдання, сутність філософії права					
Лекція 1. 1. Предмет філософії права: еволюція поглядів, дискусії, визначення. 2. Філософія права в системі наук, її структура і функції. 3. Філософське обґрунтування права.	2		-	Завдання для самоконтролю знань 1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту. 2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літературою до теми та підготувати опорний конспект	2

ключний темі кожного розділу навчально-методичного посібника для самостійного вивчення навчальної дисципліни «Філософія права» для студентів спеціальності 081 «Право» освітньо-професійна програма «Право».

² Тут і далі йдеться про **навчальні завдання**, що розміщується в кожній темі навчально-методичного посібника для самостійного вивчення навчальної дисципліни «Філософія права» для студентів спеціальності 081 «Право» освітньо-професійна програма «Право»

1	2	3	4	5	6
				питань для обговорення на семінарському занятті. 3. Виконати навчальні завдання.	
Розділ 2. Методологія та інструментарій філософії права					
Тема 3. Методологія та інструментарій філософії права					
Лекція 2. 1. Поняття методології філософії права та її рівні. 2. Структура методології права. 3. Типи праворозуміння: загальна характеристика. 3.1. Позитивістське праворозуміння. 3.2. Юснатуралістичне праворозуміння.	2	Семінарське заняття 1. 1. Сутність методології права та її рівні. 2. Філософське осмислення права та його основні типи. 3. Обґрунтування права з філософської точки зору, основні способи. 4. Методологічні джерела сучасного європейського права.	2	Завдання для самоконтролю знань 1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту. 2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті. 3. Виконати навчальні завдання.	2

1	2	3	4	5	6
МОДУЛЬ 2. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА ТА ЇЇ ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ					
Розділ 3. Правова онтологія. Право як феномен культурно-цивілізаційного процесу					
Тема 4. Правова онтологія					
<p>Лекція 3.</p> <p>1. Буття права в контексті легістського, юснатуралістського та лібертарно-юридичного праворозуміння.</p> <p>2. Онтологічні основи соціально-правової реальності.</p> <p>3. Право в системі нормативно-ціннісних основ буття.</p> <p>4. Структура правової реальності.</p> <p>5. Природне і позитивне право як основні елементи правової реальності: варіанти співвідношення.</p>	2		-	<p>Завдання для самоконтролю знань</p> <p>1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.</p> <p>2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.</p> <p>3. Виконати навчальні завдання.</p>	5
Тема 5. Інституційний вимір права. Право як явище цивілізації і культури					
	-	<p>Семінарське заняття 2.</p> <p>1. Поняття, структура та</p>	2	<p>Завдання для самоконтролю знань</p>	6

1	2	3	4	5	6
		<p>види влади. 2. Специфіка філософсько-правового підходу до влади, примусу, насилля та правоохоронної діяльності. 3. Філософські проблеми взаємодії права та державно-владних органів в період суспільно-політичної трансформації. 4. Значення правової культури в діяльності юриста.</p>		<p>1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту. 2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті. 3. Виконати навчальні завдання.</p>	
Розділ 4. Правова гносеологія: парадигма, доктрина, істина в праві					
Тема 6. Правова гносеологія					
<p>Лекція 4. 1. Загальна характеристика правової гносеології. Категорія істини як центральна категорія правової гносеології. 2. Етапи, рівні та методи</p>	2		-	<p>Завдання для самоконтролю знань 1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту. 2. Ознайомитися з дже-</p>	6

1	2	3	4	5	6
<p>пізнання у праві. Пізнавальні процеси у правотворчості.</p> <p>3. Правова практика як критерій правової істини.</p>				<p>релами, основною та додатковою навчально-методичною літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.</p> <p>3. Виконати навчальні завдання.</p>	
<p>Тема 7. Істина в праві. Філософія правопорушення і покарання</p>					
<p>Лекція 5.</p> <p>1. Поняття істини в науці та філософії права.</p> <p>2. Особливості пізнання істини у праві.</p> <p>3. Гносеологічні принципи права.</p> <p>4. Юридична аргументація та встановлення істини в суді.</p>	<p>2</p>	<p>Семінарське заняття 3.</p> <p>1. Поняття істини в науці та філософії права.</p> <p>2. Особливості пізнання істини у праві.</p> <p>3. Цілі правового пізнання.</p> <p>4. Судове доказування та встановлення істини в суді.</p> <p>5. Предмет філософії правопорушення.</p> <p>6. Право покарання.</p>	<p>2</p>	<p>Завдання для самоконтролю знань</p> <p>1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.</p> <p>2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення</p>	<p>5</p>

1	2	3	4	5	6
				на семінарському занятті. 3. Виконати навчальні завдання.	
Розділ 5. Правова аксіологія. Ціннісний вимір права та система правових цінностей					
Тема 8. Правова аксіологія					
Лекція 6. 1. Ціннісні основи права. 2. Розуміння свободи на різних етапах розвитку суспільства. 3. Свобода як цінність. Право як форма свободи. 4. Справедливість як соціально-правова цінність.	2	Семінарське заняття 4. 1. Історичні етапи розвитку категорії цінності. 2. Місце та роль загальнолюдських цінностей у системі права. Право і мораль. 3. Цінність права та його структура. 4. Аксіологічний аспект права. 5. Категорії «справедливість», «свобода», «рівність» в аксіології права.	2	Завдання для самоконтролю знань 1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту. 2. Ознайомитися з джерелами, осовною та додатковою навчально-методичною літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті. 3. Виконати навчальні завдання.	5
Тема 9. Філософський зміст і обґрунтування прав людини					

1	2	3	4	5	6
	-	Семінарське заняття 5. 1. Філософське обґрунтування прав людини. 2. Людське життя як цінність. Діалектика життя окремої людини та існування суспільства загалом. 3. Власність як похідна прагнення до життя. Основні форми власності. 4. Свобода як цінність. Основні концепції свободи та їх соціальне підґрунтя. 4. Справедливість і рівність як категорії правової аксіології. Структура справедливості. Історія та сучасні концепції справедливості. 5. Поняття про інструментальну (службову) цінність права. Класифікація цінностей у політико-правовій галузі.	2	Завдання для самоконтролю знань 1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту. 2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті. 3. Виконати навчальні завдання .	6
Розділ 6. Правова антропологія. Особистість і право					

1	2	3	4	5	6
Тема 10. Правова антропологія					
Лекція 7. 1. Правова антропологія в системі правового знання. 2. Антропологічні підстави права: основні підходи. 3. Права людини як філософсько-правова проблема. 4. Гуманістична природа права.	2	Семінарське заняття 6. 1. Поняття правової антропології, її місце в системі філософії права. 2. Антропологічні основи права. Антиномія: «образ людини» та «образ права». 3. Особистість і право. Особистісний вимір права: статус, ролі, правосвідомість. Структура особистості. 4. Людиномірність права. Гуманізм як принцип права. 5. Філософія гендеру. Основи теорії гендеру. Філософське ставлення до гендерної злочинності.	2	Завдання для самоконтролю знань 1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту. 2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті. 3. Виконати навчальні завдання.	5
Тема 11. Концепція природного права. Філософія прав людини					
Лекція 8. 1. Теорія природного права. 2. Поняття, сутність та	2	Семінарське заняття 7. 1. Права людини як нормативна форма взаємодії індивіда, суспільства і держа-	2	Завдання для самоконтролю знань 1. Скласти термінологічний словник до теми і	5

1	2	3	4	5	6
<p>структура прав людини. 3. Інститут прав людини та його генеза в культурі. 4. Свобода і юридична відповідальність.</p>		<p>ви. Три покоління прав. 2. Конституційне визнання особистості та людського життя як мета державної політики. 3. Межа влади держави над людиною. 4. Природно-правове мислення: гуманістичний смисл та особливості, типи, переваги та недоліки, сучасний стан. 5. Концепції природного права.</p>		<p>підготуватися до понятійного диктанту. 2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті. 3. Виконати навчальні завдання.</p>	
Тема 12. Громадянське суспільство як суб'єкт творення правової держави					
<p>Лекція 9. 1. Громадянське суспільство: сутність, основні характеристики і значення в історичному розвитку. 2. Ідея правової держави в історії філософії права. 3.Правова держава та громадянське суспільство:</p>	2		-	<p>Завдання для самоконтролю знань 1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту. 2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-</p>	6

1	2	3	4	5	6
взаємозв'язок інститутів. 4. Роль правосвідомості та правової культури у формуванні правової держави. Проблема реалізації ідеї правової держави в сучасній Україні.				методичною літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті. 3. Виконати навчальні завдання.	
Разом по дисципліні	18		14		58

Таблиця 4.5. Тематичний план навчальної дисципліни «Філософія права», яка викладається для студентів заочної форми навчання спеціальності 081 «Право» освітньо-професійна програма «Право»

* – позначені заняття для студентів дистанційної форми навчання спеціальності 081 «Право» освітньо-професійна програма «Право»

Назва теми (лекції) та питання теми (лекції)	Кількість годин	Назва теми та питання семінарського заняття	Кількість годин	Завдання самостійної роботи в розрізі тем	Кількість годин
1	2	3	4	5	6
Модуль 1. ЗМІСТ І ПРИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА, ЇЇ МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК					
Розділ 1. Зміст і призначення філософії права					
Тема 1. Право та пошук його філософського сенсу					
1. Історичні типи філософії права. 2. Дисциплінарний статус філософії права як науки. 3. Особливості філософії права як науки про граничні засади права.	-		-	Завдання для самоконтролю знань 1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту. 2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літерату-	4

1	2	3	4	5	6
				рою ³ до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті. 3. Виконати навчальні завдання ⁴ .	
Тема 2. Предмет, завдання, сутність філософії права					
Лекція 1. 1. Предмет філософії права: еволюція поглядів, дискусії, визначення. 2. Філософія права в системі наук, її структура і функції. 3. Філософське обґрунтування права.	2 2*		-	Завдання для самоконтролю знань 1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту. 2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літерату-	3

³ Тут і далі йдеться про **перелік джерел, основної та додаткової навчально-методичної літератури**, що розміщується в заключній темі кожного розділу навчально-методичного посібника для самостійного вивчення навчальної дисципліни «Філософія права» для студентів спеціальності 081 «Право» освітньо-професійна програма «Право».

⁴ Тут і далі йдеться про **навчальні завдання**, що розміщується в кожній темі навчально-методичного посібника для самостійного вивчення навчальної дисципліни «Філософія права» для студентів спеціальності 081 «Право» освітньо-професійна програма «Право»

1	2	3	4	5	6
				<p>рою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.</p> <p>3. Виконати навчальні завдання.</p>	
Розділ 2. Методологія та інструментарій філософії права					
Тема 3. Методологія та інструментарій філософії права					
<p>1. Поняття методології філософії права та її рівні.</p> <p>2. Структура методології права.</p> <p>3. Типи праворозуміння: загальна характеристика.</p> <p>3.1. Позитивістське праворозуміння.</p> <p>3.2. Юснатуралістичне праворозуміння.</p>	-	<p>1. Сутність методології права та її рівні.</p> <p>2. Філософське осмислення права та його основні типи.</p> <p>3. Обґрунтування права з філософської точки зору, основні способи.</p> <p>4. Методологічні джерела сучасного європейського права.</p>	-	<p>Завдання для самоконтролю знань</p> <p>1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.</p> <p>2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.</p>	6

1	2	3	4	5	6
				3. Виконати навчальні завдання.	
МОДУЛЬ 2. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА ТА ЙЇ ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ					
Розділ 3. Правова онтологія. Право як феномен культурно-цивілізаційного процесу					
Тема 4. Правова онтологія					
Лекція 2. 1. Буття права в контексті легістського, юснатуралістського та лібертарно-юридичного праворозуміння. 2. Онтологічні основи соціально-правової реальності. 3. Право в системі нормативно-ціннісних основ буття. 4. Структура правової реальності. 5. Природне і позитивне право як основні елементи правової реальності: варіанти співвідношення.	2		-	Завдання для самоконтролю знань 1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту. 2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті. 3. Виконати навчальні завдання.	7
Тема 5. Інституційний вимір права. Право як явище цивілізації і культури					

1	2	3	4	5	6
	-	<p>1. Поняття, структура та види влади.</p> <p>2. Специфіка філософсько-правового підходу до влади, примусу, насилля та правоохоронної діяльності.</p> <p>3. Філософські проблеми взаємодії права та державно-владних органів в період суспільно-політичної трансформації.</p> <p>4. Значення правової культури в діяльності юриста.</p>	-	<p>Завдання для самоконтролю знань</p> <p>1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.</p> <p>2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.</p> <p>3. Виконати навчальні завдання.</p>	8
Розділ 4. Правова гносеологія: парадигма, доктрина, істина в праві					
Тема 6. Правова гносеологія					
1. Загальна характеристика правової гносеології. Категорія істини як центральна категорія правової гносеології.	-		-	<p>Завдання для самоконтролю знань</p> <p>1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до поня-</p>	8

1	2	3	4	5	6
<p>2. Етапи, рівні та методи пізнання у праві. Пізнавальні процеси у правотворчості.</p> <p>3. Правова практика як критерій правової істини.</p>				<p>тійного диктанту.</p> <p>2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.</p> <p>3. Виконати навчальні завдання.</p>	
Тема 7. Істина в праві. Філософія правопорушення і покарання					
<p>1. Поняття істини в науці та філософії права.</p> <p>2. Особливості пізнання істини у праві.</p> <p>3. Гносеологічні принципи права.</p> <p>4. Юридична аргументація та встановлення істини в суді.</p>	-	<p>Семінарське заняття 1.</p> <p>1. Поняття істини в науці та філософії права.</p> <p>2. Особливості пізнання істини у праві.</p> <p>3. Цілі правового пізнання.</p> <p>4. Судове доказування та встановлення істини в суді.</p> <p>5. Предмет філософії правопорушення.</p> <p>6. Право покарання.</p>	2 2*	<p>Завдання для самоконтролю знань</p> <p>1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.</p> <p>2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літературою до теми та підготу-</p>	7

1	2	3	4	5	6
				вати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті. 3. Виконати навчальні завдання .	
Розділ 5. Правова аксіологія. Ціннісний вимір права та система правових цінностей					
Тема 8. Правова аксіологія					
1. Ціннісні основи права. 2. Розуміння свободи на різних етапах розвитку суспільства. 3. Свобода як цінність. Право як форма свободи. 4. Справедливість як соціально-правова цінність.	-	1. Історичні етапи розвитку категорії цінності. 2. Місце та роль загальнолюдських цінностей у системі права. Право і мораль. 3. Цінність права та його структура. 4. Аксіологічний аспект права. 5. Категорії «справедливість», «свобода», «рівність» в аксіології права.	-	Завдання для самоконтролю знань 1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту. 2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті. 3. Виконати навчальні	8

1	2	3	4	5	6
				завдання.	
Тема 9. Філософський зміст і обґрунтування прав людини					
	-	<p>1. Філософське обґрунтування прав людини.</p> <p>2. Людське життя як цінність. Діалектика життя окремої людини та існування суспільства загалом.</p> <p>3. Власність як похідна прагнення до життя. Основні форми власності.</p> <p>4. Свобода як цінність. Основні концепції свободи та їх соціальне підґрунтя.</p> <p>4. Справедливість і рівність як категорії правової аксіології. Структура справедливості. Історія та сучасні концепції справедливості.</p> <p>5. Поняття про інструментальну (службову) цінність права. Класифікація цінностей у політико-правовій галузі.</p>	-	<p>Завдання для самоконтролю знань</p> <p>1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.</p> <p>2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.</p> <p>3. Виконати навчальні завдання.</p>	8

1	2	3	4	5	6
Розділ 6. Правова антропологія. Особистість і право					
Тема 10. Правова антропологія					
1. Правова антропологія в системі правового знання. 2. Антропологічні підстави права: основні підходи. 3. Права людини як філософсько-правова проблема. 4. Гуманістична природа права.	-	1. Поняття правової антропології, її місце в системі філософії права. 2. Антропологічні основи права. Антиномія: «образ людини» та «образ права». 3. Особистість і право. Особистісний вимір права: статус, ролі, правосвідомість. Структура особистості. 4. Людиномірність права. Гуманізм як принцип права. 5. Філософія гендеру. Основи теорії гендеру. Філософське ставлення до гендерної злочинності.	-	Завдання для самоконтролю знань 1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту. 2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті. 3. Виконати навчальні завдання.	8
Тема 11. Концепція природного права. Філософія прав людини					
1. Теорія природного права. 2. Поняття, сутність та структура прав людини.	-	1. Права людини як нормативна форма взаємодії індивіда, суспільства і держави. Три покоління прав.	-	Завдання для самоконтролю знань 1. Скласти термінологічний словник до теми і	9

1	2	3	4	5	6
<p>3. Інститут прав людини та його генеза в культурі.</p> <p>4. Свобода і юридична відповідальність.</p>		<p>2. Конституційне визнання особистості та людського життя як мета державної політики.</p> <p>3. Межа влади держави над людиною.</p> <p>4. Природно-правове мислення: гуманістичний смисл та особливості, типи, переваги та недоліки, сучасний стан.</p> <p>5. Концепції природного права.</p>		<p>підготуватися до понятійного диктанту.</p> <p>2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літературою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.</p> <p>3. Виконати навчальні завдання.</p>	
Тема 12. Громадянське суспільство як суб'єкт творення правової держави					
<p>1. Громадянське суспільство: сутність, основні характеристики і значення в історичному розвитку.</p> <p>2. Ідея правової держави в історії філософії права.</p> <p>3.Правова держава та громадянське суспільство: взаємозв'язок інститутів.</p> <p>4. Роль правосвідомості та</p>	-		-	<p>Завдання для самоконтролю знань</p> <p>1. Скласти термінологічний словник до теми і підготуватися до понятійного диктанту.</p> <p>2. Ознайомитися з джерелами, основною та додатковою навчально-методичною літерату-</p>	8

1	2	3	4	5	6
<p>правової культури у формуванні правової держави. Проблема реалізації ідеї правової держави в сучасній Україні.</p>				<p>рою до теми та підготувати опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті. 3. Виконати навчальні завдання.</p>	
Разом по дисципліні	4 2*		2 2*		84 86*

Розділ 5. Оцінювання результатів навчання

Таблиця 5.1 – Розподіл балів за результатами вивчення навчальної дисципліни «Філософія права» для студентів спеціальності 081 «Право» освітньо-професійна програма «Право»

<i>Назва модулю, теми</i>	<i>Вид навчальної роботи</i>	<i>Бали</i>
1	2	3
Модуль 1. ЗМІСТ І ПРИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА, ЇЇ МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК		
Тема 1. Право та пошук його філософського сенсу Право та пошук його філософського сенсу	1. Відвідування лекції	-
	2. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	-
	Разом:	-
Тема 2. Предмет, завдання, сутність філософії права	1. Відвідування лекції	-
	2. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	-
	Разом:	-
Тема 3. Методологія та інструментарій філософії права	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теоретичного питання на семінарському занятті	3
	3. Виконання практичного завдання, написання словника	4
	4. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	1
	Разом:	8
Поточна модульна робота № 1		5
Модуль 2. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА ТА ЇЇ ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ		
Тема 4. Правова онтологія	1. Відвідування лекції	-
	2. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	-
	Разом:	-
Тема 5. Інституційний вимір права. Право як явище цивілізації і культури	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теоретичного питання на семінарському занятті	2
	3. Виконання практичного завдання, написання словника	4
	4. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	1
	Разом:	7
Тема 6. Правова гносеологія	1. Відвідування лекції	-
	2. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	-
	Разом:	-

Тема 7. Істина в праві. Філософія правопорушення і покарання	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теоретичного питання на семінарському занятті	2
	3. Виконання практичного завдання, написання словника	4
	4. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	1
	Разом:	7
Тема 8. Правова аксіологія	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теоретичного питання на семінарському занятті	2
	3. Виконання практичного завдання, написання словника	4
	4. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	1
	Разом:	7
Тема 9. Філософський зміст і обґрунтування прав людини	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теоретичного питання на семінарському занятті	2
	3. Виконання практичного завдання, написання словника	4
	4. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	1
	Разом:	7
Тема 10. Правова антропологія	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теоретичного питання на семінарському занятті	2
	3. Виконання практичного завдання, написання словника	4
	4. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	1
	Разом:	7
Тема 11. Концепція природного права. Філософія прав людини	1. Відвідування лекції	-
	2. Обговорення теоретичного питання на семінарському занятті	2
	3. Виконання практичного завдання, написання словника	4
	4. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	1
	Разом:	7

Тема 12. Громадянське суспільство як суб'єкт творення правової держави	1. Виконання завдань, передбачених планом самостійної роботи	-
	Разом:	-
Поточна модульна робота № 2		5
Підсумковий контроль (екзамен)		40
Разом за семестр		100

Таблиця 5.2 – Система нарахування додаткових балів за видами робіт з вивчення навчальної дисципліни «Філософія права» для студентів спеціальності 081 «Право» освітньо-професійна програма «Право»

Форма роботи	Вид роботи	Бали
1. Навчальна	1. Участь у предметних олімпіадах: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних	10-30
	2. Участь у конкурсах на кращого знавця дисципліни: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних	10-30
	3. Виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань підвищеної складності	1-15
	4. Написання і захист наукового реферату з визначеної проблеми	0-5
2. Науково-дослідна	1. Участь в наукових гуртках («Ін-Юре»)	5-20
	2. Участь в наукових студентських клубах («Феміда»)	5-20
	3. Участь в конкурсах студентських робіт: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних	5-15
	4. Участь в наукових студентських конференціях: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних	5-15
	5. Підготовка публікації в наукових виданнях.	20
	6. Оформлення сценарного плану дидактичної гри	10-20
Разом		*

* Максимальна кількість додаткових балів для студента – 30.

Додаткові бали додаються до загальної підсумкової оцінки за вивчення навчальної дисципліни, але загальна підсумкова оцінка не може перевищувати 100 балів.

Таблиця 6 – Шкала оцінювання знань здобувачів вищої освіти за результатами вивчення навчальної дисципліни

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	Відмінно
82-89	B	Дуже добре
74-81	C	Добре
64-73	D	Задовільно
60-63	E	Задовільно достатньо
35-59	FX	Незадовільно з можливістю проведення повторного підсумкового контролю
0-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни та проведенням підсумкового контролю

Розділ 6. Інформаційні джерела

Першоджерела

1. Алексі Р. Теорія дискурсу і права людини. Філософія права і загальна теорія права; пер. з англ. С. І. Максимова, О. О. Уварової. 2013. № 1. С. 73–98.
 2. Аллан Т.Р.С. Конституційна справедливість. Ліберальна теорія верховенства права; пер. з англ. Р.А. Семків. К., 2008. 385 с.
 3. Апель К.-О. Дискурс і відповідальність. К.: Дух і літера, 2009. 430 с.
 4. Апель К.-О. Дискурсивна етика: політика і право. К.: Укр. філос. фонд, 1999. 74 с.
 5. Арндт Х. Джерела тоталітаризму. К.: Дух і літера, 2002. 539 с.
 6. Аристотель. Метафізика//Аристотель. Сочинения в четырёх томах. М., 1976. Т.1. С.119.
 7. Бех Ю.В. Саморозгортання соціального світу. К., 2007. 248с.
 8. Боецій Северин. Розрада від філософії. К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. 146 с.
 9. Бубер М. Проблема человека. Н. Кушнир (пер.). К.: Ника-Центр, 2008. 96 с.
 10. Габермас Ю. Постметафізичне мислення. К. : Дух і літера, 2011. 280 с.
 11. Гаск Ф.А. Конституція свободи; пер. М. Олійник, А. Королишин; Міжнародний фонд «Відродження», Центр розвитку видавничої справи Інституту відкритого суспільства. Будапешт, Львів, 2002. 556 с.
 12. Гегель Г. Основи філософії права або природне право і державознавство / Пер. з нім. Р. Осадчука і М. Кушніра. К.: Юніверс, 2000. 329 с.
 13. Гьофе О. Розум і право. Складові інтеркультурного правового дискурсу. К.: Альтерпрес, 2003. 263 с.
 14. Гьофе О. Справедливість і субсидарність. К. : Альтепрес, 2004. 144 с.
 15. Дворкін Р. Серйозний погляд на права. К.: Основи, 2000. 520 с.
 16. Декарт Р. Міркування про метод, щоб правильно спрямовувати свій розум і відшукувати істину в науках. К.: Тандем, 2001. 104 с.
 17. Жоль К. К. Философия и социология права / К. К. Жоль. К.: Юринком Интер, 2016. 480 с.
 18. Іларіон Київський. Слово про закон і благодать // Історія філософії України. Хрестоматія: Навч. посібник. К.: Либідь, 1994. 560 с.
 19. Кант І. Критика чистого розуму. К.: Юніверс, 2000. 504 с.
- URL:

https://shron1.chtyvo.org.ua/Kant_Immanuel/Krytyka_chystoho_rozumu.pd?PHPSESSID=10rasl51gg7clnchb4eu854173

20. Кельзен Г. Чисте правознавство. К. : Юніверм, 2004. 195 с.
21. Кістяківський Б. Вибране. К. : Абрис, 1996. 512 с.
22. Кістяківський Б.О. Філософія наукового ідеалізму // Вибране. К.: Абрис, 1996. 512 с.
23. Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність (від Олександра Потебні до теорії мовного релятивізму). Львів: Літопис, 2002. 304 с.
24. Костенко О.М. Культура і закон у протидії злу: монографія. К.: Атіка, 2008. 352 с.
25. Локк Д. Два трактати про врядування. К.: Основи, 2001. 265 с.
26. Макіавеллі Нікколо. Флорентійські хроніки. Державець. Х. : Фоліо, 2013. 511 с.
27. Маркузе. Эрос и цивилизация: Философское исследование учения Фрейда: Пер. с англ. А.А. Юдин (пер.и предисл.). К.: Б-ка України для юношества, 1995. 314 с.
28. Міл, Джон Стюарт. Про свободу: Есе / Пер. з англ. Київ: Видавництво Соломії Павличко Основи, 2001. 463 с. URL: <http://litopys.org.ua/mill/mill.htm>
29. Ніцше Ф. Так Казав Заратустра. Жадання влади. К. : Дніпро, 1993. 415 с.
30. Окіншевич Л. Вступ до науки про право і державу. Мюнхен, 1987. 223 с.
31. Оксфордська історія в'язниць: практика покарання в західному суспільстві: зб.статей 14 авторів / Морріс Н., Ротмен Д.Дж. (ред.); пер. з англ. К., 2009. 560 с.
32. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги: У 2-х т. Т. 2 К.: Основи, 1994. 494 с.
33. Прокопович Ф. Натурфілософія, або фізика // Історія філософії України. Хрестоматія: Навч. посібник. К.: Либідь, 1994. 560 с.
34. Рассел Б. Человеческое познание, его сфера и границы. Н.В. Воробьев (пер.с англ.). К.: Ника-Центр, 2001. 560 с.
35. Рассел Б. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П.Тарашука, Київ: Основи, 1995. 759 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Russell_Bertrand/Istoriia_zakhidnoi_filosofii/
36. Рікер П. Право і справедливість. К.: Дух і літера, 2002. 216 с.
37. Свендсен Ларс Фр. Г. Філософія свободи [Текст] / Ларс Фр. Г. Свендсен; пер. с норв. С. Волковецька. Львів : Видавництво Анетти Антоненко; Київ : Ніка-Центр, 2016. 336 с.
38. Сковорода Г. Повне зібрання творів: У 2-х т. К. : Наукова думка, 1973. Т. 2. 576 с.

39. Сартр Жан-Поль. Буття і ніщо: Нарис феноменологічної онтології. Пер. з фр. В. Лях. К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2001. 854 с.
40. Сковорода Г.С. Сад божественних пісень. Х.: Майдан, 2002. 127 с.
41. Смотрицький М. Тренос, тобто плач... // Українські гуманісти епохи Відродження: Антологія у 2-х ч. Ч.2. К.: «Наукова думка», 1995. 432 с.
42. Франко І. Філософські праці // Зібрання творів у 50-ти т. т. 45. К.: Наукова думка, 1986. 574 с.
43. Фрейд З. О сновиденнях. «Я» и «ОНО»: пер. с нем. Х.: Фолио, 2007. 256 с.
44. Фуллер Л. Мораль права. К.: Сфера, 1999. 232 с.
45. Харт Х.Л.А. Концепція права. Київ: Сфера, 1998. 236 с.
46. Циппеліус Р. Філософія права; пер. з нім. Є.М. Причепій [та ін.]; ред. пер. Є.М. Причепій. К., 2000. 300 с.
47. Щасний-Гербут Я. Розмисел про народ руський // Українські гуманісти епохи Відродження: Антологія у 2-х ч. Ч.2. К.: «Наукова думка», 1995. 432 с.
48. Юркевич П. Д. З рукописної спадщини. К.: Видавничий дім «КМ Academia», Університетське видавництво «Пульсари», 2000. 332 с.

Хрестоматії

49. Історія філософії України. Хрестоматія: Навч. посібник. К.: Либідь, 1994. 560 с.
50. Світ мудрості. Хрестоматія з філософії: Навч. посібник / Упорядники Г. Орендарчук, М. Шумка. Тернопіль: Астон, 2004. 272 с.
51. Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. Рекомендовано МОН / За ред. Л.В. Губерського. К.: Знання, 2012. 621 с.
52. Філософія [Текст] : хрестоматія : навч. посібник / відповід. ред. О. О. Валуйський. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. 112 с.

Основні рекомендовані джерела інформації:

53. Актуальні проблеми філософії права: посібник / О. М. Балинська, А. С. Токарська, В. А. Яценко; за заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 612 с.
54. Бачинін В.А., Журавський В.С., Панов М.І. Філософія права: підручник для юрид. спец-тей вищих навч. Закладів. К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2003. 472 с.

55. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Філософія: підручник (Гриф МОН України), 2-ге видання, перероблене і доповнене. Х.: Право, 2019. 432 с.
56. Максимов С. І. Філософія права: сучасні інтерпретації. Х.: Право, 2016. 336 с.
57. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/Posibnyk_maket_2021_2.pdf
58. Сливка С. С. Проблеми філософії права: навч. посіб., Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Навч.-наук. ін-т права і психології. 2-е вид., перероб. і доп. Х. : Право, 2015. 192 с.
59. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та ін. ; за ред. О. Г. Данильяна. Х. : Право, 2017. 208 с.
60. Dworkin R. Law's Empire. Fontana, London, 1986. 484 p. URL: <https://www.filosoficas.unam.mx/~cruzparc/empire.pdf>.
61. The Oxford Handbook of Jurisprudence and Philosophy of Law / Edited by Jules L. Coleman, Kenneth Einar Himma, and Scott J. Shapiro. New York, 2002. 737 p.

Розділ 7. Програмне забезпечення навчальної дисципліни

1. Загальне програмне забезпечення:

Пакет програмних продуктів Microsoft Office, до якого входить програмне забезпечення для роботи з різними типами документів: текстами, електронними таблицями, презентаціями, базами даних тощо. Мережеві сервіси Google.

Основними й найбільш використовуваними складовими пакету Microsoft Office є:

1. Microsoft Word.
2. Microsoft Excel.
3. Microsoft Power Point.

2. Спеціалізоване програмне забезпечення комп'ютерної підтримки освітнього процесу:

1. Філософія права: Завдання для аудиторного тестування для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 081 «Право» / В.А. Орел [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://10.0.0.176/>

2. Філософія права: Дистанційний курс з дисципліни для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 081 «Право» / В.А. Орел [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.el.puet.edu.ua/st/course/view.php?id=2702>

Пошукові та інформаційні системи Інтернет

1. Google : Пошукова системи Інтернет. – Режим доступу до електронних ресурсів: <https://www.google.com.ua>

Електронні ресурси з філософії права

1. Програмний продукт «Мультимедійний посібник «Філософія права» / М.В. Костицький, В.М. Кравець, О.В. Павлишин та ін., К.: НАВС, 2013, 2013. Свідоцтво № 48094 (зареєстр. 28.02.2013) https://arm.naiu.kiev.ua/books/mnp_fil_prava/index.htm 20 12.

2. Програмний продукт «Мультимедійний підручник «Філософія права» / М.В. Костицький, В.М. Кравець, О.В. Павлишин, Ю.С. Симон та ін., К.: НАВС, 2014. Свідоцтво № 53374 (зареєстр. 29.01.2014); https://arm.naiu.kiev.ua/books/fil_prava_pidr/index.htm

3. Програмний продукт “Мультимедійний навчальний посібник “Філософія” / М.В. Костицький, В.М. Кравець, О.В. Павлишин, Ю.С. Симон та ін.), К.: НАВС, 2017. Свідоцтво № 72043 (за реєстр. 18.05.2017); <https://arm.naiu.kiev.ua/books/filosofia-30012017/index.html>

4. Дистанційний курс з навчальної дисципліни «Філософія» / В.М. Кравець, О.В. Павлишин, Ю.С. Симон та ін. К.: НАВС, 2020.

Свідоцтво № 100890 від 24.11.2020 р. Режим доступу:
<http://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/1824715>

5. Електронні презентації з навчальної дисципліни «Філософія» / В.М. Кравець, О.В. Павлишин, Ю.С. Симон та ін. К.: НАВС, 2020. Свідоцтво № 100891 від 24.11.2020 р. Режим доступу:
<http://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/18246>

6. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ, «Укр. енцикл.», 1998.:
<http://leksika.com.ua/lega>

7. Britannica. Philosophy of law. URL:
<https://www.britannica.com/topic/philosophy-of-law/additional-info#More-Articles>